

ЗАТВЕРДЖУЮ
Ректор Центральноукраїнського
державного університету
імені Володимира Винниченка
доктор юридичних наук, професор
Євген СОБОЛЬ
«29» грудня 2025 року

ВИСНОВОК

про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації на тему «Формування готовності педагогів закладів позашкільної освіти туристсько-краєзнавчого напрямку до використання інформаційно-комунікаційних технологій у процесі підвищення кваліфікації» здобувача ступеня доктора філософії
Наровлянської Марини Данилівни
за спеціальністю 011 Освітні, педагогічні науки

Витяг з протоколу фахового семінару кафедри освітніх наук Центральноукраїнського державного університету імені Володимира Винниченка від 29 грудня 2025 року

ПРИСУТНІ: 7 із 7 науково-педагогічних працівників кафедри освітніх наук Центральноукраїнського державного університету імені Володимира Винниченка:

1. Дубінка Микола Михайлович, в.о. декана освітніх наук, доцент кафедри освітніх наук, доктор педагогічних наук, доцент.
2. Філоненко Оксана Володимирівна, в.о. завідувача кафедри освітніх наук, професор кафедри освітніх наук, доктор педагогічних наук, професор.
3. Савченко Наталія Сергіївна, професор кафедри освітніх наук, доктор педагогічних наук, професор.
4. Бабенко Тетяна Василівна, доцент кафедри освітніх наук, кандидат педагогічних наук, доцент.
5. Ляшенко Ростислав Олександрович, доцент кафедри освітніх наук, кандидат педагогічних наук, доцент.
6. Черненко Олександр Володимирович, доцент кафедри освітніх наук, кандидат педагогічних наук, доцент.
7. Неборак Катерина Олександрівна, старший викладач кафедри освітніх наук.

На засіданні присутні:

1. Наровлянська Марина Данилівна, здобувач.
2. Мартін Аліна Миколаївна, доктор педагогічних наук, доцент, доцент кафедри дошкільної та початкової освіти Центральноукраїнського державного університету імені Володимира Винниченка.

3. Рацун Олександр Анатолійович, доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри спеціальної освіти Центральноукраїнського державного університету імені Володимира Винниченка.

4. Маркова Олена Віталіївна, декан факультету спорту та фізичної культури, кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри фізичної культури та медико-біологічних дисциплін Центральноукраїнського державного університету імені Володимира Винниченка.

З присутніх науково-педагогічних працівників кафедри освітніх наук 3 доктори наук та 3 кандидати наук – фахівці за профілем представленої дисертації.

Голова засідання – Ляшенко Ростислав Олександрович, кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри освітніх наук.

СЛУХАЛИ: Доповідь Наровлянської Марини Данилівни «Формування готовності педагогів закладів позашкільної освіти туристсько-краєзнавчого напрямку до використання інформаційно-комунікаційних технологій у процесі підвищення кваліфікації», представленої на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 011 Освітні, педагогічні науки.

Науковий керівник – Дубінка Микола Михайлович, в.о. декана освітніх наук, доктор педагогічних наук, доцент, доцент кафедри освітніх наук Центральноукраїнського державного університету імені Володимира Винниченка.

Тему дисертаційної роботи затверджено рішенням вченої ради Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка (протокол № 4 від 26 вересня 2022 року) та скориговано рішенням вченої ради Центральноукраїнського державного університету імені Володимира Винниченка (протокол № 10 від 03 березня 2025 року).

Доповідачка обґрунтувала актуальність обраної теми, зазначила, що на сучасному етапі інформаційно-комунікаційні технології (ІКТ) стали невід’ємною складовою нашого життя, увійшли у всі сфери, зокрема й освіту. Цифровізація охоплює всі складники системи освіти України, зокрема, і позашкільну освіту туристсько-краєзнавчого напрямку, яка сьогодні є важливим елементом виховання підростаючого покоління, його підготовки до активного дорослого життя та захисту України, особливо в умовах надзвичайних ситуацій. Застосування ІКТ підвищує ефективність освітнього процесу, сприяє його гнучкості та індивідуалізації.

Водночас, як показує досвід, готовність педагогів закладів позашкільної освіти (ЗПО) до використання ІКТ є досить неоднорідною, а стрімкий розвиток цифрових інструментів, постійна поява нових сервісів і програмного забезпечення зумовлюють потребу в систематичному оновленні професійних знань і навичок педагогів. За цих умов особливої ваги набуває система підвищення кваліфікації, яка покликана забезпечувати сучасний, практикоорієнтований і гнучкий підхід до професійного зростання педагогічних працівників, зокрема щодо розвитку їх цифрових компетентностей в контексті концепції «Освіта впродовж життя».

Виходячи з цього було обрано тему дослідження й сформульовано науковий апарат, представлений на екрані.

Для реалізації дослідження було застосовано комплекс як теоретичних, так і емпіричних методів, а також параметричні та непараметричні методи математичної статистики.

Робота включає три розділи, кожен із яких вирішує свої завдання. У першому розділі закладено теоретичні основи дослідження, зокрема проаналізовано стан вивчення проблеми. Виявлено, що попри значний інтерес науковців до проблем застосування ІКТ в освіті в цілому та в окремих її складниках, таких як середня та вища школа, питання застосування ІКТ в позашкільній освіті туристсько-краєзнавчого напрямку вивчені недостатньо. Значну увагу науковці приділяють загальним проблемам підвищення кваліфікації педагогів, питанням освіти дорослих та освіти впродовж життя, формуванню цифрових компетентностей педагогів. Водночас, питання підвищення кваліфікації і формування готовності до використання ІКТ у педагогів ЗПО туристсько-краєзнавчого напрямку залишилися поза увагою дослідників.

Для організації дослідження важливо було уточнити категоріально-термінологічний апарат.

Так, інформаційно-комунікаційні технології (ІКТ) в рамках дослідження розглядаються як інтегрована система методів, засобів, технологій і організаційних рішень, що забезпечують створення, обробку та передавання інформації й слугують інструментом розв'язування освітніх завдань.

Готовність педагогів до використання ІКТ – як інтегративна характеристика, що поєднує мотиваційно-ціннісні орієнтації, знання, практичні навички та ставлення до цифрових технологій, і є динамічною структурою, що розвивається протягом професійної діяльності.

Третє поняття, на яке необхідно звернути увагу – підвищення кваліфікації педагогів. Це не окремі заходи чи курси, а цілеспрямований безперервний процес оновлення та поглиблення професійних знань, умінь і компетентностей педагогів відповідно до сучасних вимог освіти, що здійснюється через різноманітні форми формальної, неформальної та інформальної освіти.

Також для кращого розуміння процесів, було проаналізовано історичні витоки застосування ІКТ в освіті. Виявлено, що технічні засоби навчання, які ми вважаємо передвісниками ІКТ, почали використовуватися у другій половині ХІХ століття (деякі з них представлено на екрані), а застосування комп'ютерів в освіті бере початок від середини ХХ століття, хоча їх активне використання освітянами розпочалося вже наприкінці ХХ століття після появи у 80-х роках персональних комп'ютерів. Значний вплив на активізацію використання ІКТ в освіті, зокрема на розвиток дистанційного навчання, мали такі негативні події, як пандемія Covid-19 та повномасштабна війна в Україні.

Дослідження стосується закладів позашкільної освіти туристсько-краєзнавчого напрямку, тому важливо було визначити їх особливості, до яких відносяться:

- відсутність Державного стандарту позашкільної освіти;

- передбачена законодавством можливість участі в освітньому процесі керівників гуртків, які не мають педагогічної освіти;
- переважно прикладна спрямованість;
- потужний виховний потенціал й потенціал підготовки до захисту України;
- вихід за межі приміщень, заняття й заходи у природному середовищі;
- підвищені вимоги до заходів безпеки, що пов'язані із особливими умовами освітнього процесу.

Отже, у першому розділі дисертаційного дослідження здійснено комплексний теоретичний аналіз досліджуваної проблеми.

Другий розділ присвячений концептуальним та методико-діагностичним засадам вивчення поняття «готовність педагогів до використання ІКТ».

Було проаналізовано стан використання ІКТ у ЗПО туристсько-краєзнавчого напрямку України, визначено основні напрямки і форми застосування ІКТ в їх діяльності, а також проблеми, що заважають більш активній цифровізації. На основі цих даних запропоновано класифікацію напрямків використання ІКТ в освітньому процесі ЗПО туристсько-краєзнавчого напрямку, а також сформульовано умови ефективного застосування ІКТ, які можна розподілити на необхідні та факультативні.

Однією з необхідних умов застосування ІКТ є готовність педагогів.

На основі аналізу наукових джерел, міжнародних рамок цифрових компетентностей та специфіки позашкільної освіти, враховуючі уточнені у першому розділі поняття, було розроблено концептуальну модель поняття «Готовність педагогів до використання ІКТ», яка представлена на екрані.

Для подальшого дослідження, зокрема для оцінки рівня готовності педагогів позашкільля до використання ІКТ були необхідні відповідні інструменти оцінювання. Жодна із існуючих методик не відповідала потребам дослідження, отже наступним кроком було необхідно розробити методологічний апарат.

Для експертної оцінки та самооцінки готовності педагогів до застосування ІКТ за якісними показниками на основі критеріїв та показників готовності, представлених у концептуальній моделі, були розроблені листи самооцінки та експертної оцінки. Але необхідним був і інструмент для кількісного оцінювання. Тому в межах дисертаційного дослідження було розроблено самооціночний опитувальник, який складається із трьох основних шкал, що відповідають компонентам структури готовності, та контрольної шкали щирості. Було проведено валідацію та нормування цієї методики, після чого методику було застосовано для аналізу актуального рівня готовності педагогічних кадрів до застосування ІКТ в професійній діяльності.

Результати дослідження, в якому взяло участь 400 респондентів з 22 регіонів України, показали, що майже 29 відсотків педагогів ЗПО туристсько-краєзнавчого напрямку мають недостатній рівень інтегральної готовності до використання ІКТ, а найнижчі показники виявлені за компонентом методичної готовності.

Порівняльний аналіз рівня готовності за компонентами між вибірками залежно від віку, педагогічного стажу та займаної посади виявив окремі тенденції, які вказують на необхідність індивідуалізації заходів підвищення кваліфікації та мають бути враховані при розробці відповідних програм та методик.

Отже у другому розділі дисертації обґрунтовано концептуальні та методико-діагностичні засади вивчення готовності педагогів до застосування інформаційно-комунікаційних технологій у професійній діяльності.

Третій розділ присвячений процесу формування готовності педагогів позашкільця до застосування ІКТ в межах підвищення кваліфікації.

На основі результатів, отриманих під час роботи над попередніми розділами було розроблено структурно-функціональну модель процесу підвищення кваліфікації педагогів позашкільця туристсько-краєзнавчого напрямку.

Модель ґрунтується на системному, діяльнісному та компетентнісному підходах, принципах гнучкості, адаптивності, практичної спрямованості та індивідуальних освітніх траєкторіях. Важливим компонентом моделі є діагностика та моніторинг. Ефективне впровадження моделі вимагає дотримання комплексу педагогічних умов, які ми розглядали в рамках сучасного широкого підходу, отже до комплексу педагогічних умов включено як методичні і дидактичні складові, ключовою з яких є менторський супровід, так і психологічні, організаційні, технологічні та інституційні умови.

Розроблені структурно-функціональна модель та педагогічні умови були апробовані в ході формувального експерименту.

Загалом експеримент складався із 3 етапів: перший та другий – констатувальні етапи, мали на меті відповідно аналіз стану використання ІКТ у ЗПО туристсько-краєзнавчого напрямку та аналіз рівня готовності педагогічних кадрів до застосування ІКТ. У цих етапах експерименту взяв участь 731 респондент. Про них вже згадувалося у другому розділі. Третій етап – формувальний, мав на меті перевірку ефективності структурно-функціональної моделі та педагогічних умов її впровадження. У ньому взяв участь 61 педагог.

Було реалізовано пілотний курс підвищення кваліфікації, перед початком та після закінчення якого проведено діагностику готовності до використання ІКТ в учасників експериментальної та контрольної групи. Результати експерименту показали достовірні зрушення у рівні інформаційно-операційної, методичної та інтегральної готовності в учасників експериментальної групи, водночас у учасників контрольної групи достовірних зрушень не виявлено. Це доводить ефективність розробленої моделі та комплексу педагогічних умов.

Отже, результати дослідження можуть використовуватися у системі підвищення кваліфікації педагогів ЗПО туристсько-краєзнавчого напрямку.

Підсумовуючи, маємо констатувати, що завдання дисертаційного дослідження виконанні, підтверджено ефективність розроблених моделей та умов.

Перспективи подальшого дослідження вбачаються у вивченні суміжних аспектів досліджуваної проблеми, які не були безпосередньо охоплені у межах

цієї роботи. Зокрема, це питання формування готовності до застосування ІКТ у професійній діяльності в процесі підготовки майбутніх педагогів на етапі базової підготовки, а також адаптації розроблених у межах дисертаційного дослідження теоретичних положень і діагностичної методики до умов інших напрямів позашкільної освіти та інших складників освітньої системи з метою їх загальнопедагогічного застосування.

По доповіді було задано 11 запитань, на які доповідачка дала вичерпні і ґрунтовні відповіді. **Запитання задавали:**

Савченко Наталія Сергіївна, професор кафедри освітніх наук, доктор педагогічних наук, професор. Шановна Марино Данилівно, коротко схарактеризуйте основні блоки Вашої структурно-функціональної моделі.

Наровлянська М. Д.: Дякую за запитання. В основу моделі покладено системний, компетентнісний та діяльнісний підходи, що зафіксовано у методологічному блоці.

Діагностичний блок підкреслює значення вхідної та вихідної діагностики та поточного моніторингу в процесі формування готовності педагогів до використання ІКТ.

Блоки принципів та педагогічних умов також закладають основи процесу формування готовності педагогів до використання ІКТ.

Структурний блок розкриває компоненти готовності (психологічний, операційно-інформаційний та методичний), програмно-структурний блок представляє структуру програми (модулі) та блокову структуру реалізації програми.

Процесуально-реалізаційний блок представляє форми та формати реалізації програми.

Ці блоки є взаємопов'язаними і в сукупності забезпечують формування готовності педагогів ЗПО до застосування ІКТ.

Савченко Наталія Сергіївна, професор кафедри освітніх наук, доктор педагогічних наук, професор. Шановна Марино Данилівно, як у Вашому дослідженні реалізовано принцип індивідуальних освітніх траєкторій педагогів?

Наровлянська М. Д.: Дякую за запитання. Принцип індивідуальних освітніх траєкторій реалізовано через попередню діагностику рівня готовності педагогів, модульну побудову програм підвищення кваліфікації, варіативність форм і форматів навчання, поєднання індивідуальної та групової роботи, а також через розподіл програми підвищення кваліфікації на базову та факультативну складові.

Рацул Олександр Анатолійович, професор кафедри спеціальної освіти, доктор педагогічних наук, професор. Шановна Марино Данилівно, зазначте, які методологічні підходи покладено в основу Вашого дослідження? Коротко їх схарактеризуйте.

Наровлянська М. Д.: Дякую за запитання. В основу дослідження покладено комплекс взаємодоповнювальних методологічних підходів, що забезпечують цілісне вивчення процесу формування готовності педагогів закладів позашкільної освіти до застосування інформаційно-комунікаційних технологій у професійній діяльності.

Провідним у дослідженні є системний підхід, відповідно до якого готовність педагогів до застосування ІКТ розглядається як цілісне багатокомпонентне утворення, що включає психологічну, інформаційно-операційну та методичну складові, між якими існують стійкі взаємозв'язки.

Компетентнісний підхід дозволив інтерпретувати готовність педагогів не лише як сукупність знань і навичок, а як інтегральну професійну здатність, що охоплює мотиваційні, когнітивні, діяльнісні та ціннісні компоненти. Теоретичним підґрунтям цього підходу є сучасні міжнародні рамки цифрової компетентності педагогів та праці І. А. Зязюна та інших

Діяльнісний підхід забезпечує орієнтацію дослідження на реальні професійні дії педагога, способи застосування ІКТ у практиці позашкільної освіти та умови переходу від епізодичного до усвідомленого й системного використання цифрових інструментів. Методологічною основою цього підходу стали ідеї С. Л. Рубінштейна про єдність свідомості й діяльності, а також положення діяльнісної теорії, які представлені у роботах Леонтьєва, С. Д. Максименко та інших.

Особистісно орієнтований підхід дає змогу враховувати індивідуальні особливості педагогів, їхні професійні потреби, мотивацію, рівень упевненості та готовність до саморозвитку. Цей підхід спирається на гуманістичні ідеї Роджерса та праці О. Я. Савченко, І. Д. Беха та інших.

Інформаційний підхід, розроблений Ю. І. Машбицем, М. І. Жалдаком та Н. В. Морзе, використовувався для аналізу ІКТ як засобу роботи з цифровою інформацією та ресурсу професійної діяльності педагога, що трансформує зміст, методи й організаційні форми освітнього процесу.

Узгоджене використання зазначених цих підходів забезпечило теоретичну цілісність дослідження, обґрунтованість запропанованих моделей та валідність результатів експериментальної перевірки.

Рацул Олександр Анатолійович, професор кафедри спеціальної освіти, доктор педагогічних наук, професор. Шановна Марино Данилівно, вкажіть, яким чином було забезпечено валідність і надійність розробленої методики оцінювання?

Наровлянська М. Д.: Дякую за запитання. Валідність та надійність розробленої методики забезпечена комплексом заходів: Змістовна валідність перевірена методом експертних оцінок з подальшим підрахунком індексів CVI і за їх результатом – внесенням коректив у формулювання декількох тверджень. Надійність забезпечено перевіркою внутрішньої узгодженості за допомогою коефіцієнта альфа Кронбаха., проведеною в рамках пілотного дослідження. Конструктна валідність перевірена за допомоги кореляції окремих шкал та інтегрального показника із відповідними шкалами міжнародно визнаної методики ТРАСК.

Мартін Аліна Миколаївна, доцент кафедри дошкільної та початкової освіти, доктор педагогічних наук, доцент. Шановна Марино Данилівно, розкрийте структуру готовності педагогів закладів позашкільної освіти туристсько-краєзнавчого напрямку до використання ІКТ.

Наровлянська М. Д.: Дякую за запитання. Відповідно до розробленої нами концептуальної моделі, готовність педагогів до використання ІКТ складається із трьох компонентів: психологічної готовності, яка включає мотивацію й відкритість до іновацій, самооцінку та готовність до рефлексії; інформаційно-операційну готовність, яка базується на інформаційній компетентності; та методичну готовність, яка складається з володіння методиками застосування ІКТ в освітньому процесі та вміння адаптовувати існуючі методики до нових умов використання з врахування цифровізації.

Мартін Аліна Миколаївна, доцент кафедри дошкільної та початкової освіти, доктор педагогічних наук, доцент. Шановна Марино Данилівно, зазначте, яким чином результати Вашого дослідження можуть бути використані в системі післядипломної педагогічної освіти?

Наровлянська М. Д.: Дякую за запитання. Результати дослідження можуть бути використані в системі післядипломної педагогічної освіти на діагностичному, проєктувальному та організаційно-методичному рівнях.

По-перше, розроблена методика оцінювання готовності педагогів до використання ІКТ може застосовуватися в закладах післядипломної освіти як діагностичний інструмент для визначення вихідного та підсумкового рівнів готовності педагогів перед початком і після завершення курсів підвищення кваліфікації. Це дає змогу здійснювати обґрунтований відбір змісту та форм навчання з урахуванням реальних потреб слухачів.

По-друге, структурно-функціональна модель готовності педагогів до застосування ІКТ, обґрунтована в дослідженні, може бути використана як методологічна основа для проєктування програм підвищення кваліфікації, зокрема для балансування психологічної, методичної та інформаційно-операційної складових підготовки педагогів.

По-третє, визначені в дослідженні педагогічні умови формування готовності до застосування ІКТ можуть бути враховані під час організації різних форм післядипломної освіти – курсів, тренінгів, майстер-класів, супервізії, професійних спільнот практики. Це дозволяє підвищити ефективність і практичну спрямованість програм підвищення кваліфікації.

Також методичні та навчально-дидактичні матеріали розроблені в рамках дослідження можуть бути використані для організації різних форм підвищення кваліфікації, включаючи самоосвіту.

Ляшенко Ростислав Олександрович, доцент кафедри освітніх наук, кандидат педагогічних наук, доцент. Шановна Марино Данилівно, обґрунтуйте, чому саме туристсько-краєзнавчий напрям позашкільної освіти Ви обрали як об'єкт дослідження? У чому його специфіка щодо використання ІКТ?

Наровлянська М. Д.: Дякую за запитання. Вибір саме туристсько-краєзнавчого напрямку в якості об'єкта дослідження має як об'єктивні так і суб'єктивні причини. Об'єктивно такий вибір пояснюється роллю туристсько-краєзнавчого напрямку позашкільля в підготовці молодого покоління до активного дорослого життя в сучасних умовах, й зокрема до захисту України, а також особливостями цього напрямку, які вимагають особливих методичних та дидактичних підходів. Суб'єктивна сторона полягає в тому що я маю більш ніж

30 років практичного досвіду роботи в позашкільній саме цього напрямку, працювала як керівником гуртків, так і методистом, є діючим спортсменом та тренером спортсменів-членів Національної збірної України зі спортивного орієнтування, переможців міжнародних змагань, я є майстром спорту України зі спортивного орієнтування, суддею міжнародної категорії, отже я добре знаю цей напрям, водночас досліджую питання пов'язані із використанням комп'ютерів і ІКТ в освіті, зокрема в туризмі, починаючи з 90 років минулого століття.

Щодо особливостей цього напрямку в контексті використання ІКТ, то вони полягають, у першу чергу, в умовах організації освітнього процесу: заняття й заходи за межами приміщень, в природному середовищі, що висуває підвищені умови до заходів безпеки.

Ляшенко Ростислав Олександрович, доцент кафедри освітніх наук, кандидат педагогічних наук, доцент. Шановна Марино Данилівно, як Ви розмежуєте поняття «готовність до використання ІКТ», «інформаційно-комунікаційна компетентність» та «цифрова компетентність»?

Наровлянська М. Д.: Дякую за запитання. Готовність до використання ІКТ у нашому дослідженні розглядається як здатність педагога до усвідомленого, педагогічно доцільного застосування ІКТ у професійній діяльності. Вона включає: психологічний, інформаційно-операційний та методичний компоненти.

Інформаційно-комунікаційна компетентність – це складова професійної компетентності педагога, що характеризує його здатність: працювати з інформацією, використовувати ІКТ-засоби та здійснювати комунікацію в цифровому середовищі. У межах нашого дослідження Інформаційно-комунікаційну компетентність ми розглядаємо як компонент готовності, насамперед її інформаційно-операційної складової.

Цифрову компетентність ми трактуємо відповідно до європейських та міжнародних підходів (зокрема рамок цифрових компетентностей) як сукупність знань, умінь, ставлень і відповідальності щодо використання цифрових технологій у різних сферах діяльності. Вона має міжгалузевий, надпрофесійний характер і застосовується не лише в освіті, а й у повсякденному житті та громадянській активності. Цифрова компетентність є базовою передумовою, але не гарантує готовності до педагогічно доцільного використання ІКТ.

Отже, цифрова компетентність – це універсальна здатність працювати з цифровими технологіями; інформаційно-комунікаційна компетентність – її професійно орієнтований компонент у діяльності педагога; а готовність до використання ІКТ – інтегральна характеристика, що поєднує компетентності з мотиваційними, методичними та психологічними складовими. Це ширше поняття, яке охоплює не лише компетентності, а готовність до дій, мотиваційно-ціннісні та рефлексивні аспекти.

Неборак Катерина Олександрівна, старший викладач кафедри освітніх наук. Шановна Марино Данилівно, вкажіть, які методи Ви використовували при організації та здійсненні експериментальної частини дослідження?

Наровлянська М. Д.: Дякую за запитання. В експериментальній частині дослідження використано комплекс взаємодоповнювальних методів, які забезпечили достовірність і обґрунтованість отриманих результатів.

Експеримент складався із констатувальної та формувальної частини.

На констатувальних етапах використано діагностичні методи: анкетування, опитування, самооцінювання, тестування (у межах розробленої методики), а також методи математичної статистики (параметричні та непараметричні) для обробки та аналізу результатів.

На формувальному етапі використано метод педагогічного експерименту, зокрема навчальні заняття в межах курсів підвищення кваліфікації та проєктна діяльність. Також в межах експерименту застосовувалося педагогічне спостереження, аналіз активності педагогів, аналіз результатів діяльності, зокрема виконаних педагогами практичних завдань та проєктних робіт, створених з використанням ІКТ, тощо

Черненко Олександр Володимирович, доцент кафедри освітніх наук, кандидат педагогічних наук, доцент. Шановна Марино Данилівно, обґрунтуйте, які показники готовності продемонстрували найбільшу позитивну динаміку в ході формувального експерименту?

Наровлянська М. Д.: Дякую за запитання. Найбільш позитивну динаміку в ході формувального експерименту продемонстрували показники методичною готовності. Це, на наш погляд, пов'язано, зокрема, з тим що саме ці показники мали найнижчий рівень перед початком експерименту.

Маркова Олена Віталіївна, декан факультету спорту та фізичної культури, кандидат педагогічних наук, доцент. У Вашій роботі зазначено, що одним з принципів є забезпечення індивідуальних освітніх траєкторій. Розкрийте, будь ласка, детальніше, як він був реалізований під час проведення експерименту, пілотування курсу підвищення кваліфікації.

Наровлянська М. Д.: Дякую за запитання. Індивідуальні траєкторії, дійсно, є однією із ключових особливостей запропонованої моделі. Вступний блок пілотного курсу підвищення кваліфікації включав знайомство із слухачами, зокрема з їх очікуваннями від курсу, запитамі щодо розвитку цифрових компетентностей. Отримана інформація в комплексі із результатами вхідної діагностики, дали викладачам можливість адаптувати курс під потреби конкретних слухачів. В межах основної частини курсу поряд із базовими обов'язковими темами були запропановані факультативні (вибіркові) теми, деякі з яких були розраховані на тих, хто тільки починає оволодіти цифровими технологіями, інші теми – були розраховані на тих хто має високий чи достатній рівень цифрових компетентностей. Так, наприклад тема «Робота із текстовими файлами» була розрахована переважно на початківців, в той час як «Робота з електронними таблицями» -- на тих, хто вже досить впевнено працює із комп'ютером. Серед вибірових тем були такі, які цікаві, в першу чергу, тим, хто працює у спортивному напрямку, та ті, що ближчі для краєзнавців. Ще один інструмент реалізації індивідуальних освітніх траєкторій – проєктна робота, в рамках якої кожен із слухачів міг обрати не лише тему, а й формат роботи (індивідуальна\ груповая) та цифрові інструменти, які використовувалися в

проектній роботі. Важливими були і індивідуальні та групові консультації, що проводилися щотижня, та зворотній зв'язок від викладачів при виконанні практичних робіт.

Виступи присутніх. З характеристикою наукової зрілості здобувачки виступив **науковий керівник доктор педагогічних наук, доцент Дубінка Микола Михайлович**, який відзначив, що у процесі підготовки за освітньо-науковою програмою за спеціальністю 011 Освітні, педагогічні науки Наровлянська Марина Данилівна повністю виконала індивідуальний навчальний план, набула належні теоретичні знання, уміння й навички, сформувала теоретичні та науково-пошукові компетентності дослідника, достатні для бачення нових ідей, розв'язання комплексних проблем у галузі професійної діяльності.

Актуальність виконаного дисертаційного дослідження здобувач пояснює тим, що сучасний етап розвитку системи освіти України характеризується глибинними трансформаційними процесами, зумовленими реформуванням освітньої галузі, упровадженням нових стандартів, оновленням змісту, форм і методів навчання, а також активним використанням цифрових технологій в освітньому середовищі. Цифровізація освіти постає однією з провідних тенденцій суспільного розвитку й вимагає від педагогічних працівників не лише володіння інформаційно-комунікаційними технологіями, а й сформованої готовності до їх системного та педагогічно доцільного використання у професійній діяльності.

Особливої значущості зазначена проблема набуває у сфері позашкільної освіти туристсько-краєзнавчого напрямку, де поєднання традиційних форм роботи з сучасними цифровими інструментами відкриває нові можливості для професійного розвитку педагогів і підвищення якості освітнього процесу. У цьому контексті процес підвищення кваліфікації педагогів потребує науково обґрунтованих підходів до формування їх готовності до використання інформаційно-комунікаційних технологій. Саме це зумовлює високу актуальність обраної теми дослідження «Формування готовності педагогів закладів позашкільної освіти туристсько-краєзнавчого напрямку до використання інформаційно-комунікаційних технологій у процесі підвищення кваліфікації» та її відповідність сучасним запитам освітньої практики і державної освітньої політики.

Дисертаційне дослідження виконано відповідно до науково-дослідної теми кафедри педагогіки та менеджменту освіти Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка (нині кафедра освітніх наук Центральноукраїнського державного університету імені Володимира Винниченка) «Соціально-професійне становлення особистості» (державний реєстраційний № 0116U003481), у рамках якої досліджено проблему готовності педагогів закладів позашкільної освіти до застосування інформаційно-комунікаційних технологій в професійній діяльності.

Наукова новизна дослідження полягає в тому, що в роботі автором *уперше* обґрунтовано структурно-функціональну модель та педагогічні умови формування готовності педагогічних працівників закладів позашкільної освіти

туристсько-краєзнавчого напрямку до застосування інформаційно-комунікаційних технологій; *розроблено* методичку оцінювання рівня готовності педагогів ЗПО до застосування інформаційно-комунікаційних технологій та здійснено її валідацію й нормування; *запропоновано* класифікацію напрямів застосування ІКТ в освітньому процесі закладів позашкільної освіти туристсько-краєзнавчого напрямку та *сформульовано* умови їх ефективного впровадження; *уточнено* сутність і структуру ключових понять дослідження, зокрема «інформаційно-комунікаційні технології»; «готовність педагогів закладів позашкільної освіти до застосування інформаційно-комунікаційних технологій»; *подальшого розвитку набули* зміст і науково-методичне забезпечення процесу підвищення кваліфікації педагогів закладів позашкільної освіти туристсько-краєзнавчого напрямку щодо застосування інформаційно-комунікаційних технологій.

Практичне значення одержаних результатів полягає у створенні дисертанткою та впровадженні в освітню практику закладів позашкільної освіти туристсько-краєзнавчого напрямку, а також установ післядипломної педагогічної освіти науково обґрунтованої методики діагностування рівнів готовності педагогічних працівників до використання інформаційно-комунікаційних технологій у професійній діяльності.

Цінним є те, що запропонована методика має універсальний характер і може застосовуватися з метою системного моніторингу професійної діяльності педагогів, обґрунтованого планування їхніх індивідуальних освітніх траєкторій, а також для оцінювання результативності програм підвищення кваліфікації та професійного розвитку.

Було відзначено, що на основі результатів проведеного дослідження автором розроблено орієнтовну програму підвищення кваліфікації та визначено зміст навчально-методичних заходів, спрямованих на формування готовності педагогів закладів позашкільної освіти до застосування ІКТ. Для забезпечення практичної реалізації програми створено навчально-методичний комплекс, а також підготовлено методичні рекомендації щодо ефективного використання інформаційно-комунікаційних технологій педагогами закладів позашкільної освіти туристсько-краєзнавчого напрямку в освітньому процесі.

Результати дисертаційного дослідження розкрито у 35 публікаціях автора (11 – у співавторстві), із них: 7 статей (2 – у співавторстві) відображають основні наукові результати, 17 – апробаційного характеру, 11 – додатково відображають результати дисертації.

Основні результати та висновки дослідження обговорено й викладено в доповідях, що були оприлюднені на конференціях різного рівня та представлені на семінарах-практикумах:

міжнародних – VIII Міжнародній конференції «Актуальні проблеми освітнього процесу в контексті європейського вибору України» (Київ, 2025), VII міжнародній конференції «Гармонізація системи освіти України з європейським освітнім простором: досягнення, виклики та перспективи» (Київ, 2025), Міжнародних науково-практичних симпозіумах з актуальних проблем впровадження інклюзивного реабілітаційно-соціального туризму в Україні

(Умань, 2016, 2021, 2025), XXIV міжнародній науковотехнічній конференції AIIS'2024 («Artificial Intelligence and Intellegent Systems») (Київ, 2024), Міжнародних науково-практичних конференціях «Теоретичні і прикладні напрямки розвитку туризму та рекреації в регіонах України» (Кропивницький, 2020, 2021, 2022, Київ, 2023, 2024), Міжнародній науково-практичній конференції присвяченій 30-річчю Незалежності Республіки Казахстан «Сучасна педагогічна освіта: імперативи трансформації вектори розвитку» (Петропавлівськ, Казахстан, 2021), Міжнародній науково-практичній конференції «Проблеми розвитку спортивно-оздоровчого туризму і краєзнавства в закладах освіти» (Переяслав Хмельницький, 2009), Міжнародній конференції «Інформаційні технології в освіті 21 століття» («Information technologies in education in the 21st century») (Єреван, Вірменія, 2007), Міжнародному семінарі з інформаційних технологій в освіті (International Workshop on Information Technologies in Education) (Єреван, Вірменія, 2005);

всеукраїнських – III Всеукраїнській науково-практичній конференції «Інноваційні практики наукової освіти» (Київ, 2025), Всеукраїнській науково-практичній конференції «Історія та філософія освіти в незалежній Україні: до 200-річчя від дня народження Костянтина Ушинського», двадцять дев'ятих Сумцовських читань та науковій конференції, присвяченій збереженню національної пам'яті в умовах війни (Харків, 2023), IV Всеукраїнському відкритому науково-практичному онлайн-форумі «Інноваційні трансформації в сучасній освіті: виклики, реалії, стратегії» (Київ, 2022), IV Всеукраїнській електронній науково-практичній конференції з міжнародною участю «Інноваційні та інформаційні технології у фізичній культурі, спорті, фізичній терапії та ерготерапії» (Київ, 2021);

семінарах-практикумах директорів обласних, Київського міського центрів туризму і краєзнавства учнівської молоді (2022), завідуючих відділами спортивного туризму обласних, Київського міського центрів туризму і краєзнавства учнівської молоді (2022, 2024), семінарах організаторів туристсько-краєзнавчої роботи закладів освіти м. Києва (2023, 2024), XIII методологічному семінарі з позашкільної освіти «Туристсько-краєзнавчий напрям позашкільної освіти: теорія і практика» (Київ, 2022).

Обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій забезпечується логікою подання матеріалу дисертаційної роботи, послідовністю розв'язання поставлених завдань, репрезентативністю джерельної бази та широкою апробацією результатів, висновками, які подані до кожного розділу, представлення результатів у загальних висновках, деталізації матеріалу в додатках до дисертації. Достовірність отриманих висновків підтверджено використанням адекватних методів дослідження, а також об'єктивним аналізом використаних джерел, що відповідає усім вимогам до педагогічних досліджень такого рівня і підтверджується представленими довідками про впровадження.

Дисертація має традиційну структуру та складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків.

Робота написана в науковому стилі, її зміст викладено в чіткій логічній послідовності за представленим планом та відповідно до теми. Здобувачем

доведено реалізацію поставленої мети. Логічним завершенням дослідження є обґрунтовані відповідно до завдань загальні висновки.

Список використаних джерел вміщує перелік опрацьованої літератури.

Автор підтверджує запропоновані аналізи, висновки та свою думку матеріалами додатків. Дисертація написана грамотно, українською мовою, стиль викладення матеріалу відповідає прийнятому в науковій літературі.

Дисертація оформлена згідно з чинними вимогами.

У дисертаційному дослідженні Наровлянської М. Д. порушено й комплексно розкрито одну з актуальних проблем сучасної педагогічної науки та освітньої практики. Обрана дисертанткою тема належить до пріоритетного кола наукових завдань, пов'язаних із удосконаленням теоретичних засад і прикладних механізмів цифровізації освітнього процесу, а також із формуванням і розвитком готовності педагогів закладів позашкільної освіти загалом і туристсько-краєзнавчого напрямку зокрема до ефективного впровадження інформаційно-комунікаційних технологій у практичну діяльність.

У першому розділі дисертаційного дослідження «Теоретичні засади формування готовності педагогів закладів позашкільної освіти до застосування ІКТ у процесі підвищення кваліфікації» здійснено ґрунтовний теоретико-методологічний аналіз сучасного наукового доробку з проблем позашкільної освіти, освіти дорослих, професійного розвитку педагогічних кадрів, функціонування системи підвищення кваліфікації, а також сутності й освітнього потенціалу інформаційно-комунікаційних технологій. Особливу увагу приділено осмисленню феномену готовності педагогів до застосування ІКТ у професійній діяльності.

На основі критичного узагальнення вітчизняних і зарубіжних досліджень авторкою запропоновано уточнені, науково виважені авторські дефініції понять «інформаційно-комунікаційні технології» та «готовність педагога до використання ІКТ», що дозволило чітко окреслити понятійно-категоріальний апарат дослідження. Значущим є також історико-педагогічний екскурс щодо еволюції технічних засобів навчання та ІКТ в освітньому процесі, який логічно поєднано з аналізом специфіки туристсько-краєзнавчого напрямку позашкільної освіти України як особливого соціокультурного й освітнього середовища.

У другому розділі – «Концептуальні та методико-діагностичні засади вивчення готовності педагогів до застосування ІКТ» – авторкою здійснено системний аналіз реального стану та особливостей використання ІКТ у закладах позашкільної освіти туристсько-краєзнавчого напрямку. Обґрунтовано та запропоновано класифікацію напрямів, методів і форм застосування ІКТ у позашкільній освітній діяльності, що має як теоретичне, так і прикладне значення.

У розділі подано результати першого й другого етапів констатувального експерименту, які дали змогу комплексно охарактеризувати рівень упровадження ІКТ у практику закладів туристсько-краєзнавчого профілю та виявити стан сформованості готовності педагогічних працівників до їх використання. Отримані емпіричні дані стали підґрунтям для подальшого проектування авторської моделі формування готовності педагогів.

Особливої наукової цінності набуває розроблена авторкою концептуальна модель готовності педагогів до використання ІКТ, у якій чітко структуровано компоненти, критерії, показники та етапи її формування. Докладно представлено авторську методику кількісного оцінювання рівня готовності педагогів до застосування ІКТ, яка пройшла всі необхідні процедури психометричної перевірки: змістову валідацію (CVI), перевірку внутрішньої узгодженості (α Кронбаха), конструктну валідність шляхом зіставлення з опитувальником ТРАСК, а також нормування за окремими шкалами й інтегральним показником, що засвідчує її надійність та наукову коректність.

У третьому розділі дисертації «Удосконалення процесу формування готовності педагогів закладів позашкільної освіти туристсько-краєзнавчого напрямку до застосування ІКТ у процесі підвищення кваліфікації» обґрунтовано та представлено прикладну структурно-функціональну модель формування готовності педагогів до використання ІКТ, а також визначено педагогічні умови її ефективної реалізації в системі підвищення кваліфікації. Висвітлено логіку та зміст формувального етапу експерименту, спрямованого на перевірку результативності розробленого авторського курсу підвищення кваліфікації педагогічних працівників.

Аналіз експериментальних даних переконливо засвідчив позитивну динаміку рівнів готовності до застосування ІКТ у педагогів експериментальної групи порівняно з контрольною. Достовірність отриманих результатів підтверджено використанням адекватних методів математичної статистики, зокрема критеріїв Вілкоксона та Манна-Уїтні, що свідчить про коректність експериментальної процедури та обґрунтованість висновків.

Усі наукові положення, узагальнення та висновки дисертаційної роботи є логічно послідовними, методологічно виваженими й достатньо обґрунтованими, що підтверджує високий рівень виконаного дослідження.

Зміст дисертації органічно доповнено наочним матеріалом, зокрема рисунками (32), таблицями (36) та додатками (7), які сприяють кращому розумінню теоретичних положень і результатів експериментальної роботи.

Варто зазначити, що наукове дослідження є суттєвим внеском у розв'язання проблеми готовності педагогів закладів позашкільної освіти туристсько-краєзнавчого напрямку до використання інформаційно-комунікаційних технологій у процесі підвищення кваліфікації.

Усі результати дослідження, що виносяться на захист, отримані особисто здобувачкою, є її власними здобутками і мають практичну та теоретичну цінність. Ідеї та елементи наукових праць інших науковців, цитати супроводжуються належними посиланнями на авторів та джерела інформації.

Тема дисертації повністю відповідає спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки. У процесі роботи над дисертаційним дослідженням Наровлянська Марина Данилівна виявила себе як дисциплінована, відповідальна людина та науковець, що вміє поставити і розв'язати складні наукові завдання, володіє методами наукових досліджень, комунікаційними та іншими компетентностями, що дозволило цілісно, у логічній послідовності представити результати власних досліджень.

Вважаю, що здійснене Наровлянською М. Д. дослідження «Формування готовності педагогів закладів позашкільної освіти туристсько-краєзнавчого напрямку до використання інформаційно-комунікаційних технологій у процесі підвищення кваліфікації» виконане на належному рівні і становить цілісне, завершене наукове дослідження, у якому досягнута окреслена мета, реалізовані поставлені завдання. У цілому, робота відповідає ustalеним вимогам «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44 (в редакції постанови Кабінету Міністрів України від 12 травня 2023 р. № 502), а її автор Наровлянська Марина Данилівна заслуговує на присудження їй наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 011 Освітні, педагогічні науки.

З оцінкою дисертації Наровлянської Марини Данилівни виступили **рецензенти:**

– **в.о. завідувача кафедри освітніх наук, доктор педагогічних наук, професор, Філоненко Оксана Володимирівна**, яка зазначила, що вивчення тексту дисертації Наровлянської М. Д. засвідчує, що її авторка звернулася до актуальної проблеми дослідження. Сучасний етап розвитку української освіти пов'язаний зі стрімкими змінами, проведенням докорінних реформ, що стосуються організації освіти, її змісту, форм та методів організації освітнього процесу, навчальних засобів. Однією з основних тенденцій розвитку освіти та суспільства в цілому є цифровізація. Її реалізація вимагає, зокрема, належного рівня компетентності педагогів, їх готовності до застосування інформаційно-комунікаційних технологій у своїй діяльності. Це обумовлює актуальність обраної авторкою проблеми дослідження, важливість формування готовності педагогів позашкільної освіти до використання інформаційно-комунікаційних технологій у процесі підвищення кваліфікації.

Авторкою коректно визначено об'єкт та предмет дослідження, мету, завдання, гіпотезу. Використані методи дослідження відповідають визначеним завданням та дозволяють отримати достовірні результати.

У своєму дослідженні авторка використовує значний обсяг різноманітних джерел, аналізує існуючі вітчизняні та закордонні наукові доробки з проблем, дотичних до теми дослідження.

Дисертаційне дослідження має практичну цінність. Запропоновано та апробовано програму підвищення кваліфікації педагогічних працівників позашкільної освіти, результати дослідження упроваджені у практику роботи ряду центрів національно-патріотичного виховання, краєзнавства і туризму закладів вищої та післядипломної освіти. Обґрунтовані в роботі положення, узагальнення і висновки мають важливе значення для визначення шляхів формування готовності педагогів закладів позашкільної освіти туристсько-краєзнавчого напрямку до використання інформаційно-комунікаційних технологій у процесі підвищення кваліфікації.

Робота логічно структурована, що дозволило у трьох розділах дисертації ґрунтовно й послідовно розкрити визначену наукову проблему.

У першому розділі дисертаційного дослідження «Теоретичні засади формування готовності педагогів закладів позашкільної освіти до застосування ІКТ у процесі підвищення кваліфікації» авторка аналізує наявні наукові праці з питань позашкільної освіти, освіти дорослих, системи підвищення кваліфікації, інформаційно-комунікаційних технологій та їх використання в освіті, готовності педагогів до застосування ІКТ. Запропоновано авторське визначення понять «інформаційно-комунікаційні технології», «готовність педагога до використання ІКТ». Також подано історичний огляд розвитку застосування технічних засобів навчання та інформаційно-комунікаційних технологій в освітньому процесі, подано характеристику туристсько-краєзнавчого напрямку позашкільної освіти України.

У другому розділі – «Концептуальні та методико-діагностичні засади вивчення готовності педагогів до застосування ІКТ» – авторка проаналізувала використання ІКТ в закладах туристсько-краєзнавчого напрямку позашкільної освіти, запропонувала класифікацію напрямів, методів та форм використання ІКТ в позашкільній освіті. У розділі проаналізовано результати першого та другого етапів констатувального експерименту, внаслідок яких визначено стан використання ІКТ в закладах туристсько-краєзнавчого напрямку та готовності педагогічних кадрів до їх використання.

Цінним у роботі є представлення авторської концептуальної моделі готовності педагогів до використання ІКТ, визначено компоненти, критерії, показники та етапи формування готовності педагогів до використання ІКТ. Докладно висвітлено авторську методику кількісного оцінювання рівня готовності педагогів до застосування ІКТ, яка пройшла етапи змістовної валідації (CVI), перевірки надійності (α Кронбаха) та конструктивної валідності через зіставлення з опитувальником ТРАСК, а також нормування за шкалами та інтегральним показником.

У третьому розділі дисертації «Удосконалення процесу формування готовності педагогів закладів позашкільної освіти туристсько-краєзнавчого напрямку до застосування ІКТ у процесі підвищення кваліфікації» запропоновано прикладну структурно-функціональну модель формування готовності педагогів закладів позашкільної освіти туристсько-краєзнавчого напрямку до застосування ІКТ та педагогічні умови її застосування. Висвітлено проведення формувального етапу експерименту, у якому перевірено ефективність розробленого курсу підвищення кваліфікації. Аналіз результатів експерименту засвідчив наявність позитивної динаміки готовності до використання ІКТ в учасників експериментальної групи у порівнянні з учасниками контрольної, що було підтверджено засобами математичної статистики (критерії Вілкоксона та Манна-Уїтні).

Усі наукові положення й висновки дисертації є достатньо обґрунтованими. Зміст роботи вдало доповнюють рисунки (32), таблиці (36), додатки (7).

Результати дослідження належним чином оприлюднено та апробовано на конференціях, семінарах різного рівня.

Результати дисертаційної роботи висвітлено у 35 публікаціях автора, з них 24 – одноосібних, з-поміж яких: 7 статті – у наукових фахових виданнях України,

які відображають основні результати дисертації; 17 – апробаційного характеру; 11 – додаткові публікації.

Отже, представлення результатів дослідження, кількість та обсяг публікацій, їх повнота розкриття змісту дисертації відповідає вимогам щодо наукових робіт, поданих на здобуття наукового ступеня доктора філософії.

Дисертація є самостійною науковою працею, в якій висвітлені власні ідеї і розробки, що дозволили вирішити поставлені завдання. Робота містить теоретичні та методичні положення і висновки, сформульовані дисертанткою особисто. У роботі дотриманні принципи академічної доброчесності. Використані в дисертації ідеї інших авторів мають відповідні посилання і використані для підкріплення результатів здобувача.

Виходячи із зазначеного, є підстави вважати дисертаційну роботу Наровлянської М. Д. дослідженням, що має теоретичну і практичну значущість та свідчить про вміння автора виявляти й ґрунтовно досліджувати актуальні проблеми формування готовності педагогів позашкільної освіти до використання ІКТ.

Водночас робота не позбавлена деяких недоліків, які, однак, не мають принципового характеру:

1. На нашу думку, дещо штучним є включення до дослідження розділу 1.3, присвяченого історичним витокам використання ІКТ. Хоча цей матеріал є досить цікавим, він був би більш притаманний для роботи історико-педагогічного характеру.

2. У дисертації логічно й послідовно розкрито авторське бачення структури готовності педагогів до використання ІКТ. Разом із тим доцільним було б дещо розширити порівняльний аналіз авторської моделі з окремими зарубіжними підходами, що могло б посилити теоретичну аргументацію.

3. У роботі трапляються поодинокі стилістичні та редакційні неточності, які не впливають на загальні результати дослідження.

Проте висловлені зауваження і побажання не знижують загальної високої оцінки проведеного дослідження.

Вважаю, що дисертаційна робота на тему «Формування готовності педагогів закладів позашкільної освіти туристсько-краєзнавчого напрямку до використання інформаційно-комунікаційних технологій у процесі підвищення кваліфікації» відповідає вимогам «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44, а її автор Наровлянська Марина Данилівна заслуговує на присудження їй наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 011 – Освітні, педагогічні науки.

– **декан факультету спорту та фізичної культури, кандидат педагогічних наук, доцент, Маркова Олена Віталіївна**, яка відзначила, що проблема упровадження інформаційно-комунікаційних технологій в практику всіх складників освіти України належить до найбільш актуальних на сучасному етапі розвитку. Тенденція цифровізації відповідає загальному напрямку розвитку

суспільства, дає змогу відповісти на виклики сьогодення, суттєво підвищити ефективність освітнього процесу. Водночас реалізація можливостей процесу цифровізації освіти неможлива без забезпечення достатнього рівня готовності педагогів до використання ІКТ, що має забезпечуватися як у процесі базової підготовки педагогів так і під час подальшого підвищення їх кваліфікації. Повною мірою це стосується невід'ємної складової української освіти – позашкільної освіти. Важливість цієї проблеми та недостатнє її висвітлення в педагогічній науці визначає актуальність теми пропонованого дослідження.

Дослідження було виконано в рамках науково-дослідної теми кафедри освітніх наук Центральноукраїнського державного університету імені Володимира Винниченка) «Соціально-професійне становлення особистості» (державний реєстраційний номер 0116U003481).

Здобувачкою чітко визначено науковий апарат дослідження, при цьому об'єкт і предмет повністю узгоджуються із сформульованими метою і завданнями.

Наукова новизна дисертації є беззаперечною, оскільки автором:

вперше обґрунтовано та апробовано структурно-функціональну модель формування готовності педагогів ЗПО туристсько-краєзнавчого напрямку до застосування ІКТ;

уточнено зміст поняття «готовність педагогів до використання ІКТ» як цілісної структури, що поєднує психологічний, інформаційно-операційний та методичний компоненти;

розроблено та валідовано авторську діагностичну методику (22 твердження), яка містить унікальну «шкалу щирості» для підвищення достовірності результатів.

Погоджуємося з запропонованою авторкою структурою рецензованого дисертаційного дослідження, що містить 3 розділи.

Як вимагає логіка, в першому розділі – «Теоретичні засади формування готовності педагогів закладів позашкільної освіти до застосування ІКТ у процесі підвищення кваліфікації» – подано характеристику численних наукових праць щодо сутності й структури таких понять, як «позашкільна освіта», «інформаційно-комунікаційні технології», «готовність педагогів до використання ІКТ», «підвищення кваліфікації», «освіта дорослих». Глибокий аналіз наукових джерел, залучення архівних матеріалів, матеріалів поточного архіву Українського державного центру національно-патріотичного виховання, краєзнавства і туризму учнівської молоді дозволив авторці визначити особливості діяльності позашкільної освіти, висвітлити історичні витоки використання ІКТ та їх передвісників – технічних засобів навчання.

У другому розділі «Концептуальні та методико-діагностичні засади вивчення готовності педагогів до застосування ІКТ», М. Д. Наровлянська докладно представила результати констатувального експерименту. Позитивної оцінки заслуговує розробка авторського інструментарію, надійність якого підтверджена високим коефіцієнтом α Кронбаха (0,918) та кореляцією з міжнародною моделлю ТРАСК. Авторкою виявлено «хвилеподібну» динаміку

готовності залежно від стажу, що стало підґрунтям для розробки диференційованої моделі навчання.

Не викликає заперечень організація формульованого експерименту у третьому розділі. Авторська модель, побудована за блочно-модульним принципом, довела свою ефективність. Особливої уваги заслуговує використання методів математичної статистики (критерії Вілкоксона та Манна-Уїтні), які зафіксували статистично значуще зростання готовності в експериментальній групі ($\Delta\text{mean}=+4,44$) порівняно з контрольною.

Результати дослідження упроваджені у роботу ряду закладів позашкільної, вищої та післядипломної освіти для підвищення кваліфікації педагогічних працівників, їх готовності до використання ІКТ. Результати дослідження апробовані на низці конференцій, семінарів, симпозіумів, достатньою мірою висвітлені у 35 публікаціях автора.

Всі наукові положення й висновки дисертації є обґрунтованими. Достовірність і новизна результатів не викликають зауважень. Усі завдання, сформульовані дисертанткою, вирішено, гіпотезу дослідження підтверджено.

Водночас робота не позбавлена деяких неточностей, а також містить положення, які спонукають до дискусії. До них можна віднести такі:

1. У роботі обґрунтовано використовується поняття «готовність педагогів до застосування ІКТ». Разом із тим доцільним є чіткіше співвіднести його з поняттями «професійна компетентність» та «цифрова компетентність», які широко використовуються у сучасних педагогічних дослідженнях.

2. Експериментально доведено, що психологічна готовність формується найповільніше. Перспективним видається посилення офлайн-компоненти та менторського супроводу для подолання «цифрової тривожності» у досвідчених педагогів.

3. Практичні рекомендації мають прикладний характер, проте можливим є подальше розширення переліку спеціалізованих ГІС-технологій та мобільних додатків, адаптованих саме для польових краєзнавчих досліджень.

4. Розглядаючи етап базової підготовки, доцільно включити до нього навчання не лише у закладах вищої, але й фахової передвищої освіти.

Висловлені зауваження й побажання не впливають на позитивну оцінку дисертаційного дослідження М. Д. Наровлянської.

З огляду на актуальність, новизну, теоретичну й практичну значущість дослідження, достатню апробацію отриманих результатів на практиці й у фахових виданнях вважаємо, що дисертаційна робота на тему «Формування готовності педагогів закладів позашкільної освіти туристсько-краєзнавчого напрямку до використання інформаційно-комунікаційних технологій у процесі підвищення кваліфікації» відповідає вимогам «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44, а її автор Наровлянська Марина Данилівна заслуговує на присудження їй наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 011 – Освітні, педагогічні науки.

З оцінкою дисертації також **виступили:**

Професор кафедри освітніх наук, доктор педагогічних наук, професор Савченко Н. С. вказала, що у представленій дисертаційній роботі Наровлянської Марини Данилівни порушено надзвичайно актуальну для сучасної освіти проблему – формування готовності педагогів закладів позашкільної освіти туристсько-краєзнавчого напрямку до використання інформаційно-комунікаційних технологій у процесі підвищення кваліфікації.

Дослідження виконано на високому науково-методологічному рівні, із чіткою логікою побудови, належною теоретичною глибиною та переконливою експериментальною перевіркою отриманих результатів. Особливої уваги заслуговує розроблена авторкою структурно-функціональна модель формування готовності педагогів до застосування ІКТ, а також валідована методика її оцінювання, що має безперечну наукову новизну й практичну цінність.

Важливо підкреслити, що результати дослідження не залишаються суто теоретичними: вони впроваджені в практику закладів позашкільної освіти та системи післядипломної педагогічної освіти, супроводжуються навчально-методичним комплексом і програмою підвищення кваліфікації педагогів.

Дисертація є цілісним, завершеним науковим дослідженням, усі положення, винесені на захист, є обґрунтованими та достовірними, а сама робота повністю відповідає вимогам до дисертацій на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 011 Освітні, педагогічні науки.

У цілому Савченко Н. С. зазначила, що Наровлянська Марина Данилівна та її наукове дослідження заслуговує на підтримку й може бути рекомендоване до захисту у разовій спеціалізованій вченій раді за спеціальністю 011 Освітні, педагогічні науки.

Доцент кафедри дошкільної та початкової освіти, доктор педагогічних наук, доцент Мартін А. М. зазначила, що актуальність обраної Мариною Данилівною теми дослідження є беззаперечною, оскільки вона безпосередньо корелює із сучасними вимогами до професійної діяльності педагогів, необхідністю інтеграції цифрових технологій в освітній процес та потребою науково обґрунтованого забезпечення системи підвищення кваліфікації педагогічних працівників.

Позашкільна освіта характеризується виразною специфікою, яка суттєво впливає на підходи до професійного розвитку педагогів. Вона охоплює широкий спектр напрямів, форм і умов діяльності гуртків та об'єднань, що відрізняються як за змістом так і за організацією освітнього процесу. Навіть у межах туристсько-краєзнавчого напрямку спостерігається значна варіативність видів діяльності – від краєзнавчо-дослідницької роботи до спортивного туризму й орієнтування, що істотно ускладнює розроблення універсальних програм підвищення кваліфікації педагогічних кадрів.

Крім того, специфікою позашкільної освіти є те, що значна частина працівників не має базової педагогічної освіти, а є фахівцями відповідних галузей або практиками. Це зумовлює потребу не лише в опануванні сучасних педагогічних технологій і цифрових інструментів, а й у цілеспрямованому формуванні базових педагогічних компетентностей.

Вагомим науково-практичним здобутком дисертантки є розроблення та впровадження науково обґрунтованої методики діагностування рівнів готовності педагогів до використання інформаційно-комунікаційних технологій у професійній діяльності.

Окремо слід відзначити, що за результатами проведеного дослідження Мариною Данилівною розроблено орієнтовну програму підвищення кваліфікації та визначено зміст навчально-методичних заходів, спрямованих на формування готовності педагогів закладів позашкільної освіти до використання інформаційно-комунікаційних технологій у професійній діяльності.

Підсумовуючи, Мартін А. М. зазначила, що порушена в дисертаційному дослідженні проблематика є своєчасною, соціально значущою та науково обґрунтованою, а отримані результати мають вагомий теоретичний і практичний потенціал для формування готовності педагогів закладів позашкільної освіти туристсько-краєзнавчого напрямку до використання інформаційно-комунікаційних технологій у процесі підвищення кваліфікації.

Загалом дисертаційна робота заслуговує на позитивну оцінку. Аліна Миколаївна підтримала подане дослідження та рекомендувала його до захисту у разовій спеціалізованій вченій раді на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 011 Освітні, педагогічні науки.

Професор кафедри спеціальної освіти, доктор педагогічних наук, професор Рацул О. А. вказав, що у дисертаційному дослідженні Наровлянської Марини Данилівни розглянуто актуальну проблему формування готовності педагогів закладів позашкільної освіти туристсько-краєзнавчого напрямку до використання інформаційно-комунікаційних технологій у процесі підвищення кваліфікації. Робота вирізняється ґрунтовним теоретичним аналізом, чітко визначеним понятійно-категоріальним апаратом і логічною структурою. Авторкою розроблено та експериментально перевірено модель формування готовності педагогів до застосування ІКТ, достовірність результатів підтверджено методами математичної статистики. Практична цінність дослідження полягає у можливості використання отриманих результатів у системі позашкільної та післядипломної педагогічної освіти. Загалом дисертаційна робота є завершеним, самостійним науковим дослідженням і заслуговує на позитивне схвалення. Дослідження має наукову новизну, теоретичну та практичну значущість, що дає підстави рекомендувати його до захисту у разовій спеціалізованій вченій раді на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 011 Освітні, педагогічні науки.

Доцент кафедри освітніх наук, кандидат педагогічних наук, доцент Черненко О. В. відзначив, що дисертаційна робота М. Д. Наровлянської «Формування готовності педагогів закладів позашкільної освіти туристсько-краєзнавчого напрямку до використання інформаційно-комунікаційних технологій у процесі підвищення кваліфікації» представляє собою актуальне та ґрунтовне дослідження, яке вносить значний внесок у теорію та методику професійної освіти. До безперечних переваг роботи слід віднести комплексний методологічний підхід, який поєднує системний, компетентнісний, андрагогічний та діяльнісний підходи; розробку валідованої методики

оцінювання готовності педагогів до застосування ІКТ, яка пройшла повний цикл психометричної перевірки; обґрунтування структурно-функціональної моделі з чітко визначеними компонентами та педагогічними умовами реалізації; використання надійних методів математичної статистики для підтвердження достовірності результатів. Особливо цінною є практична спрямованість дослідження, що підтверджується розробкою програми підвищення кваліфікації, навчально-методичного комплексу та методичних рекомендацій, які можуть бути впроваджені в закладах післядипломної педагогічної освіти України.

Водночас, з метою подальшого удосконалення дослідження, було рекомендовано розширити теоретичну базу роботи шляхом включення до списку використаних джерел сучасних наукових публікацій, які індексуються в міжнародних наукометричних базах даних Scopus та Web of Science і безпосередньо стосуються проблематики інформаційно-комп'ютерного забезпечення навчання, формування цифрової компетентності педагогів, дистанційного навчання та використання ІКТ в освітньому процесі ЗВО. Аналіз авторитетних зарубіжних публікацій дозволить посилити теоретико-методологічне обґрунтування дослідження, а також продемонструвати відповідність роботи сучасним світовим тенденціям у галузі педагогічної науки.

У цілому, дисертаційна робота Наровлянської М. Д. є завершеним і самостійним дослідженням, має теоретичні і практичну цінність, відповідає вимогам до такого виду наукових робіт і може бути рекомендована до захисту у спеціалізованій вченій раді на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 011 Освітні, педагогічні науки..

Доцент кафедри освітніх наук, кандидат педагогічних наук, доцент Ляшенко Р. О., зазначив, що актуальність дослідження формування готовності педагогів закладів позашкільної освіти туристсько-краєзнавчого напрямку до використання інформаційно-комунікаційних технологій у процесі підвищення кваліфікації зумовлена сучасними процесами цифровізації освіти, трансформацією змісту й форм організації освітнього процесу та зростанням вимог до професійної компетентності педагогів. Сьогодні інформаційно-комунікаційні технології стають невід'ємним інструментом навчання, однак у сфері позашкільної туристсько-краєзнавчої освіти їх використання часто має фрагментарний характер через недостатній рівень підготовленості педагогів, відсутність спеціалізованих програм підвищення кваліфікації та методичного супроводу. Це спричиняє суперечність між потребою впровадження сучасних цифрових засобів у освітню практику та реальними можливостями педагогів ефективно їх застосовувати.

Особливої актуальності зазначене дослідження набуває в умовах воєнного стану та безпекових обмежень, які суттєво ускладнюють проведення традиційних форм туристсько-краєзнавчої діяльності й водночас актуалізують дистанційні та змішані формати навчання. Використання ІКТ (цифрових карт, віртуальних екскурсій, онлайн-проектів) дає змогу забезпечити безперервність освітнього процесу, підвищити його наочність, безпеку та доступність для здобувачів освіти. У цьому контексті формування готовності педагогів до застосування ІКТ у процесі підвищення кваліфікації виступає важливою умовою

модернізації позашкільної туристсько-краєзнавчої освіти, підвищення її якості та відповідності сучасним освітнім і суспільним викликам.

Ляшенко Р. О. підкреслив, що дисертаційне дослідження «Формування готовності педагогів закладів позашкільної освіти туристсько-краєзнавчого напрямку до використання інформаційно-комунікаційних технологій у процесі підвищення кваліфікації» Наровлянської М. Д. є актуальним, цілісним, самостійним, яке містить наукові положення та нові науково обгрунтовані результати, одержані здобувачем особисто, відповідає вимогам до такого виду досліджень і може бути рекомендоване до захисту у разовій спеціалізованій вченій раді за спеціальністю 011 Освітні, педагогічні науки..

Заслухавши і обговоривши доповідь Наровлянської Марини Данилівни, а також за результатами попередньої експертизи представленої дисертації на засіданні кафедри освітніх наук, прийнято висновок про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації на тему «Формування готовності педагогів закладів позашкільної освіти туристсько-краєзнавчого напрямку до використання інформаційно-комунікаційних технологій у процесі підвищення кваліфікації» здобувача ступеня доктора філософії Наровлянської Марини Данилівни за спеціальністю 011 Освітні, педагогічні науки.

Головуючий на засіданні:

кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри освітніх наук
ЦДУ імені Володимира Винниченка

Ростислав ЛЯШЕНКО

Рецензенти:

в.о. завідувача кафедри освітніх наук,
доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри освітніх наук
ЦДУ імені Володимира Винниченка

Оксана ФІЛОНЕНКО

декан факультету спорту та фізичної культури,
кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри фізичної культури
та медико-біологічних дисциплін
ЦДУ імені Володимира Винниченка

Олена МАРКОВА

ВИСНОВОК

**про наукову новизну, теоретичне та практичне значення
результатів дисертації на тему
«Формування готовності педагогів закладів позашкільної освіти
туристсько-краєзнавчого напрямку до використання інформаційно-
комунікаційних технологій у процесі підвищення кваліфікації»
здобувачки ступеня доктора філософії
Наровлянської Марини Данилівни
за спеціальністю 011 Освітні, педагогічні науки**

Актуальність теми. Сучасний етап розвитку освіти характеризується зростанням ролі інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ), які виступають важливим інструментом забезпечення ефективності та якості освітнього процесу в усіх складниках системи освіти, зокрема в позашкільній освіті. Використання інформаційно-комунікаційних технологій у позашкільній освіті, зокрема туристсько-краєзнавчого напрямку суттєво розширює можливості педагогів щодо організації освітньої діяльності, підвищення її ефективності та безпеки.

Водночас існує значна неоднорідність рівня готовності педагогів до використання інформаційно-комунікаційних технологій, а стрімкий розвиток цифрових інструментів, постійна поява нових сервісів і оновлення програмного забезпечення зумовлюють потребу в систематичному оновленні професійних знань і навичок педагогів. За цих умов особливого значення набуває система підвищення кваліфікації, що покликана забезпечувати сучасний, практикоорієнтований і гнучкий підхід до професійного зростання педагогічних працівників, зокрема щодо розвитку їх цифрових компетентностей в контексті концепції «Освіта протягом життя». Водночас питання використання інформаційно-комунікаційних технологій в освітньому процесі закладів позашкільної освіти та формування готовності педагогів до цієї діяльності вивчено недостатнє.

Актуальність досліджуваної проблеми поглиблюється низкою наявних суперечностей, зокрема, між:

- постійно зростаючими вимогами до професійної компетентності педагогічних працівників і наявним рівнем їхньої теоретичної і практичної підготовки;
- запитамі вітчизняної позашкільної освіти щодо активного застосування інформаційно-комунікаційних технологій, і сучасним рівнем підвищення кваліфікації педагогічних працівників закладів позашкільної освіти туристсько-краєзнавчого напрямку з цього питання;
- необхідністю удосконалення процесу підвищення кваліфікації педагогічних працівників закладів позашкільної освіти туристсько-краєзнавчого напрямку і браком відповідної методики його реалізації.

Досліджувана проблема є багатоаспектною. Проблеми позашкільної освіти досліджували В. Балахтар, В. Берека, О. Биковська, С. Букреева, В. Вербицький, Л. Ворона, Л. Костенко, О. Литовченко, Г. Пустовіт, Н. Савченко, Т. Сущенко, Н. Харінко та інші. Туристсько-краєзнавчому напрямку позашкільної освіти,

освітньому туризму присвячено дослідження Т. Блистів, Ю. Грабовського, О. Колотухи, М. Косила, О. Остапця-Свешнікова, В. Редіної, С. Фокіна, В. Чепи. Дослідження у сфері використання інформаційно-комунікаційних технологій у освітньому процесі здійснювали В. Биков, М. Жолдак, Н. Морзе, О. Спін, L. Schrum, J. Dehoney. Психологічні аспекти застосування ІКТ досліджували Ю. Машбиць, М. Смільсон, С. Максименко. Проблема професійної підготовки педагогів присвячено дослідження М. Дубінки, О. Зарудної, О. Кузнецової, В. Купрієвич, Н. Степанченко, С. Цибульської, L. Darling-Hammond, L. Desimone, M. Fullan. Питання формування інформаційно-комунікаційної компетентності педагогів досліджували Р. Банак, В. Барановська, А. Коломієць, О. Маркова, О. Овчарук, К. Осадча, О. Філоненко, О. Шиман, А. Юрченко, І. Юцевич, С. Яшанов та інші. Не зважаючи на значну кількість досліджень щодо досліджуваної проблеми, що свідчить про її важливість і актуальність, проблема формування готовності педагогів позашкільної освіти до використання ІКТ в освітньому процесі є недостатньо дослідженою. Зокрема, потребують глибокого вивчення і визначення педагогічних умови формування готовності, шляхи підвищення кваліфікації педагогів позашкільної освіти у цьому напрямку.

Зв'язок теми дослідження з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження виконано відповідно до науково-дослідної теми кафедри педагогіки та менеджменту освіти Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка (нині кафедра освітніх наук Центральноукраїнського державного університету імені Володимира Винниченка) «Соціально-професійне становлення особистості» (державний реєстраційний номер 0116U003481). Тему дисертаційної роботи затверджено рішенням вченої ради Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка (протокол № 4 від 26 вересня 2022 року) та скориговано рішенням вченої ради Центральноукраїнського державного університету імені Володимира Винниченка (протокол № 10 від 03 березня 2025 року).

Особистий внесок здобувача в отриманні наукових результатів.

Дисертація є самостійною науковою працею, в якій висвітлені власні ідеї і розробки, що дозволили вирішити поставлені завдання. Робота містить теоретичні та методичні положення і висновки, сформульовані дисертанткою особисто. Використані в дисертації ідеї та розробки інших авторів мають відповідні посилання і використані для формування позиції здобувачки.

Достовірність результатів дослідження підтверджена теоретико-методологічною обґрунтованістю його основних положень; застосуванням методів, адекватних до предмета, мети та завдань дисертації; використанням методів математичної статистики для аналізу результатів педагогічного експерименту.

Ступінь новизни основних результатів дисертації порівняно з відомими дослідженнями аналогічного характеру. Вперше визначено та обґрунтовано структурно-функціональну модель та педагогічні умови формування готовності педагогічних працівників закладів позашкільної освіти туристсько-краєзнавчого напрямку до застосування інформаційно-

комунікаційних технологій; уточнено сутність і структуру ключових понять дослідження; розроблено методику оцінювання рівня готовності педагогів ЗПО до застосування інформаційно-комунікаційних технологій та здійснено її валідацію й нормування; запропоновано класифікацію напрямів застосування ІКТ в освітньому процесі закладів позашкільної освіти туристсько-краєзнавчого напрямку та сформульовано умови їх ефективного впровадження.

Практичне значення дослідження полягає у розробці та впровадженні в освітній процес закладів позашкільної освіти туристсько-краєзнавчого напрямку й закладів післядипломної педагогічної освіти методики діагностування рівнів готовності педагогів до застосування інформаційно-комунікаційних технологій у професійній діяльності, розробці орієнтовної програми та змісту заходів підвищення кваліфікації педагогів закладів позашкільної освіти з формування готовності до застосування ІКТ та розробці навчально-методичного комплексу для їх реалізації; підготовці методичних рекомендацій щодо використання ІКТ педагогами закладів позашкільної освіти туристсько-краєзнавчого напрямку.

Результати дослідження можуть бути використані у освітній діяльності закладів позашкільної та післядипломної освіти.

Результати дослідження впроваджено в освітній процес Українського державного університету імені Михайла Драгоманова (довідка № 237 від 24 листопада 2025), Центральноукраїнського державного університету імені Володимира Винниченка (довідка № 62-н від 17 листопада 2025), Українського державного центру національно-патріотичного виховання, краєзнавства і туризму учнівської молоді (довідка № 169 від 02 червня 2025), комунального закладу «Кіровоградський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти імені Василя Сухомлинського» (довідка № 549/01-10 від 26 листопада 2025), Чернівецького обласного центру національно-патріотичного виховання, туризму, краєзнавства та екскурсій учнівської молоді (довідка № 04-02/214 від 18 листопада 2025), Харківського обласного центру туризму, краєзнавства, спорту та екскурсій учнівської молоді Харківської обласної ради (довідка № 01-22/209 від 10 листопада 2025), Івано-Франківського обласного державного центру туризму і краєзнавства учнівської молоді (довідка № 1/16/109 від 18 листопада 2025).

Особистий внесок автора в працях, опублікованих у співавторстві. У статті «Цифровий вимір проблем виховання: готовність педагогів позашкільної освіти до застосування інформаційно-комунікаційних технологій» (2025), підготовленій у співавторстві з Лукацьким Є. Д., (внесок автора 70%) автором проведено дослідження, здійснено змістовний аналіз та інтерпретацію результатів, підготовлено текст статті.

У статті «Методика оцінювання рівня готовності педагогів закладів позашкільної освіти до застосування ІКТ у професійній діяльності» (2025), підготовленій у співавторстві з Лукацьким Є. Д., (внесок автора 70%) автором розроблено методику, сформовано інструментарій, проведено інтерпретацію результатів та підготовлено основний текст.

У статті «Штучний інтелект у позашкільній освіті (на прикладі закладів туристсько-краєзнавчого напрямку)» (2024), підготовленій у співавторстві з

Лукацьким Є. Д. та Наровлянським О. Д., (внесок автора 45%) автором виконано аналіз результатів емпіричного дослідження, зроблено висновки щодо можливостей застосування технологій штучного інтелекту в позашкільній освіті та підготовлено частину змісту статті.

У статті «Комп'ютер на допомогу шкільному психологу» (2007), підготовленій у співавторстві з Порох Л. С., (внесок автора 85%) автором здійснено аналіз можливостей застосування комп'ютерних технологій у діяльності шкільного психолога, розроблено рекомендації щодо їх застосування та підготовлено основний текст статті.

У статті «Емоційні стани школярів під час навчально-виховного процесу: проблеми та можливості» (2003), підготовленій у співавторстві із Порох Л. С., (внесок автора 85%) автором здійснено теоретичний аналіз проблематики емоційних станів учнів, зокрема під час контрольних робіт і учнівських олімпіад, проведено емпіричне дослідження, визначено методичні підходи до їх вивчення та підготовлено основний текст статті.

У тезах «Штучний інтелект у позашкільній освіті туристсько-краєзнавчого напрямку» (AIPS'2024) (внесок автора 45%) автором проведено аналіз стану застосування AI-технологій у позашкільній освіті та підготовлено відповідну частину змісту.

У тезах «Дистанційні (віддалені) форми тренувальної роботи в тактико-технічній підготовці спортсменів в спортивному орієнтуванні» (2021), підготовленій в співавторстві з Лукацьким Є. Д., (внесок автора 60%) автором визначено теоретичні підходи до підготовки спортсменів з використанням дистанційного формату, здійснено аналіз матеріалів, запропоновано відповідну класифікацію, сформульовано висновки та підготовлено частину тексту.

У тезах «Організація Інтернет-турнірів з трейл-орієнтування (аналіз досвіду)» (2021), підготовленій в співавторстві з Лукацьким Є. Д., (внесок автора 60%) автором здійснено аналіз міжнародної практики, узагальнено власний досвід проведення Інтернет-турнірів з трейл-орієнтування, визначено сильні та слабкі сторони різних форматів, сформульовано висновки та підготовлено відповідну частину основного тексту статті.

У посібнику «Шкільний туризм» (2009), підготовленому у співавторстві з Наровлянським О. Д. та Пустовойтом В. О., (внесок автора 20%) автором підготовлено розділи «Психологічний супровід туристської діяльності», «Орієнтування в поході», «Фізична підготовка туриста», «Перша долікарська допомога».

У навчальній програмі «Спортивне орієнтування» (2018), підготовленій у співавторстві з Постельняк І. М. та Тяпкіною К. М., (внесок автора 75%) автором розроблено концепцію програми, підготовлено більшість змістовних розділів (за виключенням розділу «Загальна та спеціальна фізична підготовка») та здійснено загальну редакцію.

У навчальній програмі «Спортивний туризм» (вищий рівень) (2018), підготовленій у співпраці з Наровлянським О. Д., Петровою Н. М. та Пшинкою Б. О. (внесок автора 15%) автором підготовлено розділи, присвячені психолого-педагогічній підготовці туристів, орієнтуванню та топографічній

підготовці.

Основні положення та результати дисертації представлені на науково-практичних конференціях різного рівня: *міжнародних* – VIII Міжнародній конференції «Актуальні проблеми освітнього процесу в контексті європейського вибору України» (Київ, 2025), VII міжнародній конференції «Гармонізація системи освіти України з європейським освітнім простором: досягнення, виклики та перспективи» (Київ, 2025), Міжнародних науково-практичних симпозіумах з актуальних проблем впровадження інклюзивного реабілітаційно-соціального туризму в Україні (Умань, 2016, 2021, 2025), XXIV міжнародній науково-технічній конференції AIS'2024 («Artificial Intelligence and Intellegent Systems») (Київ, 2024), Міжнародних науково-практичних конференціях «Теоретичні і прикладні напрямки розвитку туризму та рекреації в регіонах України» (Кропивницький, 2020, 2021, 2022, Київ, 2023, 2024), Міжнародній науково-практичній конференції присвяченій 30-річчю Незалежності Республіки Казахстан «Сучасна педагогічна освіта: імперативи трансформації вектори розвитку» (Петропавлівськ, Казахстан, 2021), Міжнародній науково-практичній конференції «Проблеми розвитку спортивно-оздоровчого туризму і краєзнавства в закладах освіти» (Переяслав Хмельницький, 2009), Міжнародній конференції «Інформаційні технології в освіті 21 століття» («Information technologies in education in the 21st century») (Єреван, Вірменія, 2007), Міжнародному семінарі з інформаційних технологій в освіті (International Workshop on Information Technologies in Education) (Єреван, Вірменія, 2005); *Всеукраїнських* – III Всеукраїнській науково-практичній конференції «Інноваційні практики наукової освіти» (Київ, 2025), Всеукраїнській науково-практичній конференції «Історія та філософія освіти в незалежній Україні: до 200-річчя від дня народження Костянтина Ушинського», двадцять дев'ятих Сумцовських читань та науковій конференції, присвяченій збереженню національної пам'яті в умовах війни (Харків, 2023), IV Всеукраїнському відкритому науково-практичному онлайн-форумі «Інноваційні трансформації в сучасній освіті: виклики, реалії, стратегії» (Київ, 2022), IV Всеукраїнській електронній науково-практичній конференції з міжнародною участю «Інноваційні та інформаційні технології у фізичній культурі, спорті, фізичній терапії та ерготерапії» (Київ, 2021); семінарах-практикумах директорів обласних, Київського міського центрів туризму і краєзнавства учнівської молоді (2022), завідуючих відділами спортивного туризму обласних, Київського міського центрів туризму і краєзнавства учнівської молоді (2022, 2024), семінарах організаторів туристсько-краєзнавчої роботи закладів освіти м. Києва (2023, 2024), XIII методологічному семінарі з позашкільної освіти «Туристсько-краєзнавчий напрям позашкільної освіти: теорія і практика» (Київ, 2022).

Оцінка структури дисертації, її мови і стилю викладання. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків, списку використаних джерел, додатків.

Дисертація написана грамотною українською мовою, стиль викладання матеріалу відповідає прийнятому в науковій літературі.

Дисертація є самостійною науковою працею, в якій висвітлені власні ідеї і розробки, що дозволили вирішити поставлені завдання. Робота містить теоретичні та методичні положення і висновки, сформульовані дисертантом особисто.

Дотримання в роботі принципів академічної доброчесності. Використані ідеї, результати і тексти інших авторів мають посилання на відповідне джерело.

Перелік наукових праць, які відображають основні результати дисертації. Основні результати дослідження викладено у 35 публікаціях автора (11 – у співавторстві), із них: 7 статей (2 – у співавторстві) відображають основні наукові результати, 17 – апробаційного характеру, 11 – додатково відображають результати дисертації.

**Список публікацій здобувача за темою дисертації
Статті в наукових фахових виданнях України,
що висвітлюють основні результати дослідження**

1. Наровлянська М. Розвиток уваги та пізнавальних психічних процесів юних спортсменів, як передумова успішного виконання навчально-виховних та спортивних завдань в туризмі. *Гуманітарний вісник державного вищого навчального закладу «Переяслав-Хмельницький педагогічний університет імені Григорія Сковороди»*, Спеціальний випуск. Переяслав-Хмельницький, 2009. С. 302–305. ISSN 2308-5126.

2. Наровлянська М. Теоретичні засади формування готовності педагогів до застосування інформаційно-комунікаційних технологій у професійній діяльності. *Соціальна робота та соціальна освіта*. 2025. № 2(15) С. 302–312. DOI: [https://doi.org/10.31499/2618-0715.2\(15\).2025.343678](https://doi.org/10.31499/2618-0715.2(15).2025.343678). ISSN : Online 2414-4665. Print 2311-8466.

3. Наровлянська М., Лукацький Є. Методика оцінювання рівня готовності педагогів закладів позашкільної освіти до застосування інформаційно-комунікаційних технологій: розроблення, валідація та нормування. *Інноватика у вихованні*. Вип. 1(22). Рівне. РДГУ, 2025. С. 290–300. DOI: <https://doi.org/10.35619/iuu.v1i22.710>. ISSN 2411-4553 (print).

4. Наровлянська М. Педагогічні умови формування готовності педагогів до застосування інформаційно-комунікаційних технологій. *Наукові записки. Серія : Педагогічні науки*. Кропивницький: Центральноукраїнський державний університет імені Володимира Винниченка, 2025. Вип. 221. С. 240–244. DOI: <https://doi.org/10.36550/2415-7988-2025-1-221-240-244>. ISBN 978–7406–57–8. ISSN 2415–7988 (Print). ISSN 2521–1919 (Online)

5. Наровлянська М. Інформаційно-комунікаційні технології в освіті: історичні передумови та етапи впровадження. *Наукові записки. Серія : Педагогічні науки*. 2025. Вип. 220. С. 239–245. DOI: <https://doi.org/10.36550/2415-7988-2025-1-220-239-245>. ISBN 978–7406–57–8. ISSN 2415–7988 (Print). ISSN 2521–1919 (Online)

6. Наровлянська М. Д. Структурно-функціональна модель формування готовності педагогів закладів позашкільної освіти до застосування інформаційно-комунікаційних технологій. *Наукові записки. Серія : Проблеми природничо-математичної, технологічної та професійної освіти*. 2025.

Вип. 2(6). С. 83–91. DOI: <https://doi.org/10.32782/cusu-pmtp-2025-2-9>. ISSN 2786-8702 (Online). ISSN 2786-8699 (Print)

7. Наровлянська М., Лукацький Є. Цифровий вимір проблем виховання: готовність педагогів позашкільної освіти до застосування інформаційно-комунікаційних технологій. *Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді*: зб. наук. праць. Київ: Інститут проблем виховання НАПН України. Вип. 29. Кн. 2. 2025. С. 33–50. DOI: <https://doi.org/10.32405/2308-3778-2025-29-2-33-50>. ISSN 2308-3778.

***Статті в наукових фахових виданнях України,
що додатково висвітлюють основні результати дослідження***

8. Наровлянська М. Д. Психолого-педагогічні аспекти спортивного туризму. *Наукові записки КІТЕП. Психолого-педагогічні проблеми удосконалення професійної підготовки фахівців сфери туризму в умовах неперервної освіти*. Київ : НПЦ Перспектива, 2001. Т. 1. С. 128–131. ISBN 966-7038-27-0.

9. Наровлянська М., Порох Л. Емоційні стани школярів під час навчально-виховного процесу: проблеми та можливості. *Рідна школа*. 2003. № 12. С. 39–40. ISSN 0131-6788.

10. Наровлянська М. Д. Інноваційні технології в організації корекційної роботи з розвитку пізнавальної сфери молодших школярів. *Гуманітарний вісник державного вищого навчального закладу «Переяслав-Хмельницький педагогічний університет імені Григорія Сковороди»*. 2006. № 10. С. 154–156. ISSN 2308-5126.

11. Наровлянська М., Порох Л. Комп'ютер на допомогу шкільному психологу. *Рідна школа*. 2007. № 2. С. 26–28. ISSN 0131-6788.

12. Наровлянська М. Д., Наровлянський О. Д., Лукацький Є. Д. Штучний інтелект у позашкільній освіті (на прикладі закладів туристсько-краєзнавчого напрямку). *Штучний інтелект*. 2024. № 4(101). С. 28–34. URL : <https://jai.in.ua/archive/2024/2024-4-3.pdf>. ISSN 2710-1673 (print) ISSN 2710-1681 (online).

Публікації у іноземних виданнях

13. Narovlianska M. Information Technologies for Psychological Services. *Learning Technology*. Publication of IEEE Computer Society. Volume 7, Issue 4. October 2005. P. 16–17. ISSN 1438-0625. URL : https://www.academia.edu/126612852/Learning_Technology_Ieee_Computer_Society_Technical_Committee_on_Learning_Technology_tclt_Armenian_Reading_Equipment_with_Voice_arev_a_System_of_Information_Communication_for_Persons_with_Impaired_New_Method_of_Teaching_Ecological_Disciplines_in_Institutions_of_Higher_Education_of_Armenia.

Навчальні програми, посібники

14. Наровлянська М. Д., Наровлянський О. Д., Пустовойт В. О. Шкільний туризм. Київ : Шкільний світ, 2009. 128 с. ISBN 978-966-451-311-8.

15. Наровлянська М. Д., Наровлянський О. Д., Петрова Н. М., Пшінка Б. О. Програма гуртка «Спортивний туризм» (вищий рівень навчання) для закладів позашкільної освіти. *Програми з позашкільної освіти: туристсько-спортивний напрям*. Випуск 2. Київ : УДЦНПВКТУМ, 2018. С. 118–150.

16. Наровлянська М. Д., Постельняк І. М., Тяпкіна К. М. Програма гуртка «Спортивне орієнтування» (початковий, основний та вищий рівні навчання) для закладів позашкільної освіти. *Програми з позашкільної освіти: туристсько-спортивний напрям*. Випуск 2. Київ. : УДЦНПВКТУМ, 2018. С. 151–211.

17. Наровлянська М. Д. Програма гуртка «Трейл-орієнтування» (початковий, основний та вищий рівні навчання) для закладів позашкільної освіти. *Програми з позашкільної освіти: туристсько-спортивний напрям*. Випуск 2. Київ : УДЦНПВКТУМ, 2018. С. 212–274.

Матеріали апробаційного характеру

(публікації матеріалів, тез конференцій, семінарів, симпозіумів)

18. Narovlianska M. Using computers and internet technologies in the development and correctional work of the psychologist. *International conference «Information technologies in education in the 21st century»: Conference proceedings*. (Yerevan, Armenia, 21–23.05.2007). Yerevan, 2007. Pp. 45–49. URL : https://repository.mdx.ac.uk/download/bc76af91d2bde9ff073002056f1a66f43ad3f7a17605d688a5673b21772c2892/1067522/Information_tech.pdf

19. Наровлянська М. Д. Спортивне орієнтування як засіб соціально-психологічної та фізкультурно-спортивної реабілітації осіб з ураженнями опорно-рухового апарату. *Актуальні проблеми впровадження інклюзивного реабілітаційно-соціального туризму в Україні* : матеріали І Міжнародного науково-практичного симпозіуму (Умань, 27–29.10.2016 р.). Умань, 2016. С. 84–88.

20. Наровлянська М. Використання дистанційних форм в навчально-тренувальній роботі туристсько-спортивного напрямку позашкільної освіти (на прикладі спортивного орієнтування). *Теоретичні і прикладні напрямки розвитку туризму та рекреації в регіонах України* : матеріали VI Міжнародної науково-практичної конференції (Кропивницький, 2–3.04.2020). Кропивницький, 2020. С. 69–76.

21. Наровлянська М., Лукацький Є. Організація Інтернет-турнірів з трейл-орієнтування (аналіз досвіду). *Теоретичні і прикладні напрямки розвитку туризму та рекреації в регіонах України* : матеріали VII Міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої 70-річчю утворення Льотної академії. (Кропивницький, 1–2.04.2021). Кропивницький, 2021. С. 269–274.

22. Наровлянская М. Д., Лукацкий Е. Д. Дистанционные (удаленные) формы тренировочной работы в тактико-технической подготовке спортсменов в спортивном ориентировании. *Современное педагогическое образование: императивы трансформации векторы развития* : материалы международной научно-практической конференции посвященной 30-летию Независимости Республики Казахстан. (Петропавловск, Казахстан, 26.02.2021). Т. 2. Петропавловск, 2021. С. 301–306. URL : https://ku.edu.kz/files/conference/mnpk_pf_tom2_21.04.21.pdf

23. Наровлянська М. Використання інформаційних технологій в тактико-технічній підготовці спортсменів в трейл-орієнтуванні. *Інноваційні та інформаційні технології у фізичній культурі, спорті, фізичній терапії та*

ерготерапії : матеріали IV Всеукраїнської електронної науково-практичної конференції з міжнародною участю (Київ, 19.04.2021). Київ, 2021. С. 38–40. URL: <https://drive.google.com/file/d/1c68ipWSYhgan-a6nI0bPXaPITTs7mgZh/view?usp=sharing>

24. Наровлянська М. Д. Трейл-орієнтування як засіб соціалізації людей із ураженням опорно-рухового апарату. *Актуальні проблеми впровадження інклюзивного реабілітаційно-соціального туризму в Україні* : тези виступів учасників II Міжнародного науково-практичного симпозіуму з актуальних проблем впровадження інклюзивного реабілітаційно-соціального туризму в Україні (Умань, 27.05.2021). Умань, 2021. С. 148–153.

25. Наровлянська М. Д. Особливості навчання орієнтуванню на місцевості в умовах воєнного стану. *Теоретичні і прикладні напрямки розвитку туризму та рекреації в регіонах України* : матеріали VIII Міжнародної науково-практичної конференції (Кропивницький, 16.06.2022). Кропивницький, 2022. С. 258–263.

26. Наровлянська М. Д. Вимоги до підготовки педагогів позашкільної освіти для роботи в умовах особливих періодів. *Інноваційні трансформації в сучасній освіті: виклики, реалії, стратегії* : зб. матеріалів IV Всеукр. відкр. наук.-практ. онлайн-форуму (Київ, 27.10.2022). Київ, 2022. С. 146–148. URL : <https://api.man.gov.ua/api/assets/man/3d1a9afb-36d3-41d6-9dee-81f0081afbc8/>.

27. Наровлянська М. Д. Інноваційні форми використання інформаційно-комунікаційних технологій у діяльності музеїв у кризові періоди. *Музей у глобальному світі: інновації та збереження традицій*» : зб. матеріалів двадцять дев'ятих Сумцовських читань та наукової конференції, присвяченої збереженню національної пам'яті в умовах війни (Харків, 18.04.2023). Харків, 2023. С. 50–54. URL : <https://museum.kh.ua/docs/29SumtsovConference2023.pdf>.

28. Наровлянська М. Д. Умови ефективного застосування інформаційно-комунікаційних технологій в освітньому процесі закладів позашкільної освіти туристсько-краєзнавчого напрямку. *Теоретичні і прикладні напрямки розвитку туризму та рекреації в регіонах України* : матеріали IX Міжнародної науково-практичної конференції (Київ, 11–12.05.2023). Київ, 2023. С. 276–280.

29. Наровлянська М. Д. Упровадження ідей К. Д. Ушинського про педагогічну освіту у сучасну систему підготовки педагогів позашкільля. *Історія та філософія освіти в незалежній Україні: до 200-річчя від дня народження Костянтина Ушинського (1823–1871)* : зб. матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції (Київ, 3.03.2023). Київ, 2023. С. 194–197. URL : https://undip.org.ua/wp-content/uploads/2023/04/Ushynskyy_zbirnyk.pdf

30. Наровлянська М. Д. Критерії готовності педагогів до використання інформаційно-комунікаційних технологій в освітньому процесі. *Інноваційні практики наукової освіти* : матеріали III Всеукраїнської науково-практичної конференції (Київ, 6–12.12.2023). Київ, 2023. С. 524–530. URL : https://iod.gov.ua/content/events/54/iii-vseukrayinska-naukovo-praktichna-konferenciya-innovaciyni-praktiki-naukovoyi-osviti_publications.pdf?1711288151.0339

31. Наровлянська М. Д., Наровлянський О. Д., Лукацький Є. Д. Штучний інтелект у позашкільній освіті туристсько-краєзнавчого напрямку. *Штучний інтелект та інтелектуальні системи – AIIS'2024* : матеріали XXIV міжнародної науково-технічної конференції (Київ, 18–19.10.2024). Київ, 2024. С. 109–121. URL : <https://www.ipai.net.ua/docs/AIIS-2024.pdf>

32. Наровлянська М. Сучасний стан використання інформаційно-комунікаційних технологій в освітньому процесі закладів позашкільної освіти туристсько-краєзнавчого напрямку. *Теоретичні і прикладні напрямки розвитку туризму та рекреації в регіонах України* : матеріали X Міжнародної науково-практичної конференції (Київ, 31.10.2024). Київ, 2024. С. 216–223.

33. Наровлянська М. Д. Інформаційно-комунікаційні технології в навчально-тренувальному процесі з трейл-орієнтування. *Матеріали III науково-практичного симпозіуму з інклюзивного реабілітаційно-соціального туризму* (Умань, 26.06.2025). Умань : Компринт, 2025. С. 39–43.

34. Наровлянська М. Д. Особливості застосування інформаційно-комунікаційних технологій у діяльності закладів позашкільної освіти туристсько-краєзнавчого напрямку. *Гармонізація системи освіти України з європейським освітнім простором: досягнення, виклики та перспективи* : збірник тез доповідей VII Міжнародної науково-практичної конференції (Київ, 30.10.2025). [Електронне видання]. Київ : ДНУ «Інститут освітньої аналітики», 2025. С. 312–315.

Інші публікації

35. Наровлянська М. Комп'ютер – освітянам. Навіщо і як? *Через правову освіту до правової держави*. Збірка матеріалів Першої Всеукраїнської відкритої дистанційної (через Інтернет) Олімпіади школярів з основ правознавства. Київ, 1999. С. 8–10. ISBN 966-7308-59-6.

Публікації Наровлянської М. Д. відповідають усталеним вимогам, достатньо повно відображають суть та результати виконаного дослідження.

Рекомендації дисертації до захисту з урахуванням наукової зрілості пошукувача.

Дисертація Наровлянської Марини Данилівни «Формування готовності педагогів закладів позашкільної освіти туристсько-краєзнавчого напрямку до використання інформаційно-комунікаційних технологій у процесі підвищення кваліфікації» за науковим рівнем, практичною цінністю, змістом та оформленням відповідає вимогам наказу МОН України № 40 від 12.01.2017 р. «Про затвердження вимог до оформлення дисертації», п. 28 «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» (Постанова Кабінету Міністрів України № 44 від 12 січня 2022 р. (зі змінами).

З урахуванням цього кафедра освітніх наук Центральноукраїнського державного університету імені Володимира Винниченка рекомендує завершене самостійне дослідження Наровлянської Марини Данилівни «Формування готовності педагогів закладів позашкільної освіти туристсько-краєзнавчого напрямку до використання інформаційно-комунікаційних технологій у процесі

підвищення кваліфікації» до захисту у разовій спеціалізованій вченій раді на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 011 Освітні, педагогічні науки.

За затвердження висновку проголосували: «за» – 7; «проти» – немає; «утримались» – немає.

Головуючий на засіданні:

кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри освітніх наук
ЦДУ імені Володимира Винниченка

Ростислав ЛЯШЕНКО

Рецензенти:

в.о. завідувача кафедри освітніх наук,
доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри освітніх наук
ЦДУ імені Володимира Винниченка

Оксана ФІЛОНЕНКО

декан факультету спорту та фізичної культури,
кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри фізичної культури
та медико-біологічних дисциплін
ЦДУ імені Володимира Винниченка

Олена МАРКОВА

«29» грудня 2025 р.

